

DALMATINSKA U MOM OKU

*Govore mi da se trgnem,
dok je vrijeme, dok se može,
Kô da mogu isprat kiše onu
davnu sol sa kože.*

Kad sam u prvim mjesecima ovog stoljeća prvi put došao u Beograd, otišao sam na Novo groblje. Kao što u Parizu tražiš Morisona i Oskara Vajlda, htio sam da nađem Ivu Andrića i Danila Kiša. Poslije šetnje po groblju, malo i pogubljen, krenuo sam prema centru grada. Pošao sam Ruzveltovom prema Vukovom spomeniku i na jednom uglu primijetio tablu sa imenom ulice: Dalmatinska. Nisam tad skrenuo u Dalmatinsku, ali zapamtio sam taj trenutak, valjda zbog sarajevske Dalmatinske ulice. Ona je kratka i jako strma – iz Titove se penje ka Mejtašu. Tri godine sam živio na Bjelavama i svakodnevno se penjao uz Dalmatinsku.

Prošlo je petnaestak godina, a ja sam se nastanio u Palmotićevoj ulici, u Beogradu. Mislim da u Sarajevu nema Palmotićeve ulice. U Zagrebu postoji i u centru je grada, čak centralnije nego u Beogradu, ali se zove Junija Palmotića i nema te familijarnosti u imenu. Mogao bi se, mislim, esej napisati o razlici između imena „Palmotićeva“ i „Junija Palmotića“. Moj haustor je uz sami ugao Džordža Vašingtona i Palmotićeve; to zapravo i nije ugao nego tromeđa Palmotićeve, Dalmatinske i Džordža Vašingtona. (Džordža Vašingtona, dakle, a ne Vašingtonova, kao da je Vašington Beogradu ono što je Junije Palmotić Zagrebu.) Život je namjestio da skoro svakodnevno idem do Đeram pijace, a najviše volim da idem kroz Dalmatinsku. Ovako to izgleda.

Prođeš prvo pored hostela i kafića, a s druge strane je Osnovna škola „Vuk Karadžić“. U zavisnosti od doba godine i dana, tu možeš sresti mlade majke koje dovode djecu u školu i umorne bekpekere koji i iz daljine, sinestezijski, smrde na znoj. Malo dalje je *Idiott*, klub koji po svoj prilici nije dobio ime ni po romanu Dostojevskog ni po kod nas odomaćenom prevodu za Skorsezeov film *After Hours*, ali koji atmosferom priziva i prvi i potonji. Kod Dostojevskog, u prvom poglavlju, ljudi koji se dotad nisu znali jedno drugom cijeli život ispričaju, kod Skorsezea se dešavaju bizarni momenti koji s racionalne tačke gledišta djeluju potpuno nevjerovatno, a u *Idiott*-u ima i jednog i drugog, praktično svake noći. Ljeti je tu i božanstvena terasica koja gleda ka Botaničkoj bašti. Ako dovoljno često šetaš Dalmatinskom, naići ćeš barem nekoliko puta i na ekskurzije iz unutrašnjosti koje su došle da posjete ovu orgiju flore i zelenila. Raskrsnica s Takovskom je jedna od onih gdje ti se čini da uvijek gori crveno svjetlo za pješake. Onda pogledaš desno i vidiš putokaz za Smederevo. Sjetiš se onog maturanta kog pominje Crnjanski pa se i semafor zazeleni.

Poslije raskrsnice sa Takovskom kao da ulaziš u drugu ulicu. Ako je kraj proljeća, zamišlju lipe. Studenti puše pred Rudarsko-geološkim fakultetom. Uz haustorska vrata firme

advokatskih kancelarija, na otvorenim prozorima prvog sprata šareni se cvijeće u saksijama. Onda dvije tajanstvene radnje. Najprije, obučar Smiljanić. Jednom sam u kafani upoznao majstora iz ove radnje. Prepoznao me s televizije, zapričali smo se pa mi je rekao da je obučar i da radi u Dalmatinskoj. Ispričao mi je priču koja me je malo podsjetila na onaj film *Dim* što su ga zajedno radili Vejn Vang i Pol Oster. Kaže da je jedne godine s kraja zime i početka proljeća svako jutro oko pola deset vidao isti par kako grabi Dalmatinskom prema Takovskoj te kako bi uvijek stali baš ispred njegove radnje i počeli da se ljube. Onda je to, poslije mjesec-dva, prestalo. Ponekad se upita šta je s njima. Odmah do obučara je pekara u kojoj je uvijek red. Svaki put pomislim kako bi trebalo da se raspitam šta je tu tako dobro, ali odmah zatim kažem: Ma, drugi ću put. Malo poslije se praktično dodiruju dvorišta sirotinjskih ruševnih kuća i novoizgrađeno bogataško naselje što liči na mali „zabranjeni grad“. Naselje se zapravo još uvijek gradi. Na trotoaru su gomilice onog sitnog sivog pijeska koji smo u djetinjstvu zvali „savski“, mada mnogi od nas nikad nisu ni vidjeli Savu. Kad bi se zidale nove zgrade, oni hrabriji bi se usuđivali da sa onog betonskog grebena što će da postane balkon nekog stana na prvom spratu skoče u savski pijesak.

Kad se pređe broj četrdeset, opet dođe raskrsnica. Raskrsnica s Takovskom je bila poslije broja četrnaest. Dobri su to brojeve za raskrsnice, životne i svake druge, četrnaest i četrdeset. Lijevo je, pokraj Cvijiceve ulice, parkić sa dječjim igralištem, jedna od onih lokacija gdje se po danu klackaju i ljuljaju predtinejdžeri, a kad padne mrak tinejdžeri, posttinejdžeri i postposttinejdžeri piju pivo.

Sad je ovo već posve treća ulica. I tu je, baš tu, moj omiljeni grafit u vascijelom Beogradu. Ta fascinacija grafitima već je postala onaj najgori kliše, onaj koji je, kao, rezultat otpora klišeima, a gori je kliše od bilo čega. Kako je ono Nabokov govorio apropo najčuvanijeg Floberovog romana: Preljuba je najkonvencionalniji mogući način da se ne bude konvencionalan. E, tako je nekako i loženje na grafite postalo najkonvencionalniji mogući način traženja poezije izvan pjesničkih knjiga. Dobro, tu je negdje sa turbo-folk hitovima, ali da ulazimo u sitna crevca. Ovaj grafit je zaista remek-djelo. Šta, dakle, piše na bijelom zidu s lijeve strane, šta je *nepoznat netko* ispisao crvenim sprejom? Kaže ovako: *Uhvati me za sisu / dajem ti permisuu*. Kakva božanstvenost! Hajde da se malo igramo analize. Tu je, naravno, najprije originalna i dosad nenapisana rima. Skoro da nema ničeg dragocjenijeg u jeziku od nove rime. Ali šta je u ovoj rimi toliko revolucionarno? Pa taj sudar registara. Nijedna sredovječna gospođa koja drži do sebe neće reći „sisa“ izvan (skoro) pornografskog konteksta. Postoji riječ „dojka“, postoji riječ „grudi“ (koja, istini za volju, može da se odnosi jedino na sise u množini, a iz nekog razloga, u kolokvijalnom govoru, žena se praktično nikad ne hvata za „sise“ nego baš za „sisu“, kao što će i starinski erotoman obično reći da neka žena ima „dobru sisu“, a vrlo rijetko „dobre sise“) i one su savršeno legitimne, naročito u vokabularu onih koji inače koriste termin „permisa“. Iz te „permise“ izviruju i pokondirene tikve i smiješne precioze i tetke sa ladnim trajnama i ko sve ne. Ona koja govori „permisa“ ne želi biti uhvaćena za sisu ili barem želi da se misli da nju niko nikad nije uhvatio za sisu. Grafit „Uhvati me za sisu / dajem ti permisuu“ jeste distih dostajan svake antologije, distih dostojan Dalmatinske.

U ovom dijelu ulice ima mladog drveća, ima sadnica. To opet vraća u djetinjstvo kad su nam sadnice bile stative, kad nismo mogli da zamislimo da će doći vrijeme da od sadnica nastanu prava velika stabla kao što nismo mogli da zamislimo da će i od nas da ispadnu

odrasli ljudi. Većina sadnica iz mog djetinjstva i nije zapravo uspjela da se razvije u pravo drveće. Možda baš zato i malo ko iz moje generacije djeluje odraslo na način starinski.

Sada nailazi uspon koji me nužno podsjeća na sarajevsku Dalmatinsku, a onda novi grafit, sada s desne strane i sa dnevno-političkom konotacijom, mada relativno suptilnom. Piše: *Ništa neće promeniti način na koji smo usamljeni, sem gospodara Vučića.*

Ruzveltova je praktično već u vidnom polju. Na starim zgradama rastu puzavice. Gledam ih i mislim: Natanijel Hotorn. To je Dalmatinska, razmišljam, ulica koja je povezala Džordža Vašingtona i Frenklina Delano Ruzvelta; prvi je bio prvi američki predsjednik, na funkciji od 1789. do 1797. godine; drugi je bio trideset i drugi po redu američki predsjednik na funkciji od 1933. do 1945. godine. Za ono za šta je istoriji trebalo trideset predsjedničkih figura i sto trideset šest godina, za spajanje Vašingtona i Ruzvelta, Dalmatinskoj ulici je trebalo dvadesetak minuta i nekoliko kilometara. Malo li je?!

P. S.

Godinama sam mislio da se Dalmatinska završava ušćem u Ruzveltovu. Ima u tome valjda i povlađivanja simboličkoj logici. Od svih američkih predsjednika koji su došli nakon Ruzvelta (Truman, Ajzenhauer, Kenedi, Džonson, Nikson, Ford, Karter, Regan, Buš stariji, Klinton, Buš mlađi, Obama, Tramp), Beograd ima jedino još Kenedijevu ulicu, ali ona je s druge strane rijeke i nema nikakve veze s Dalmatinskom. (Neki obližnji gradovi imaju i ulice nekih drugih predsjednika što su došli poslije Ruzvelta, ali to je već druga priča.) Takođe, taman pred ulazak u Ruzveltovu, kućni brojevi u Dalmatinskoj postaju trocifreni, što je takođe dobar signal za kraj ulice. Ali onda sam jednom, *u tuzi i razočarenju* (a ova fraza priziva digresiju o Borhesu koja bi pojela čitav ovaj tekst pa je ostavljam u potencijalu), prvi put stupio u *postruzveltovsku* Dalmatinsku i ona mi je zaličila na neki zabačeni dio Los Anđelesa o kojem je pisao Rejmond Čendler, a taj je njegov pasus Frederik Džejmson tumačio naročito nadahnuto. Kad mislim na tu Dalmatinsku sa trocifrenim kućnim brojevima, iz nekog razloga mi je prva fraza u mislima „urbane vile“. Nisu to, razumijemo se, ni bajkovita stvorenja, niti je to baštenska alatka. I mislim na nekakav restoran specijalizovan za mediteransku kuhinju iz kojeg je te večeri dopirala poznata melodija i poznati glas što je pjevao: *Vidim jata onih istih ptica, istu zvijezdu previsoku...*